

Den fjärde allmänna svenska kyrkosångs- högtiden, Västerås 1936.

I en av Malmö stads många och välskötta parker, Baltiska par-
ken, finns ett konstverk av Ivar V. Johnsson: Tidens genius. —
En eldig springare, tiden, galopperar stolt åstad. Hans ryttare,
som står på marken, tar ett krafttag i betset, tror sig kunna
tygla sin ystra fåle — men tiden låter sig icke hejdas. Ryttaren
vänder sig om, ser tillbaka med vemodsfulla blickar — men en-
dast minnet är kvar.

Denna symbol kom för mig inför minnet av det nyss avslutade
kyrkosångsmötet i Västerås 13—16 nov. Under årets första må-
nader utsände Kyrkosångsförbundets centralråd inbjudan och pro-
gram för sånghögtiden, och så kunde hela den stora skaran av
Sveriges kyrkosångare sätta igång med förberedelserna. Tidpunk-
ten för den stora festen närmar sig mer och mer, deltagarna
uppleva fyra oförglömmeliga dagar i och kring Västerås härliga
åldriga domkyrka, dagarna svinna snabbt, och i detta nu är Fjärde
allmänna kyrkosångshögtiden blott ett ljus och givande minne.

Första mötesdagen började med en besvikelse — säkerligen
den enda under festen — vädrets makter voro synnerligen oguns-
tiga. Regnet strömmade ner, för att på kvällen kulminera i veri-
tabelt skyfall. Men en sådan bagatell kunde icke nedslå modet.
Glada och förväntansfulla gäster stego ur tåget vid stationen, och
käcka scouter mötte som ciceroner. De följde först till mötes-
byrån på Stadshotellet och därefter till respektive logier och mat-
ställen. Till domkyrkan, S:ta Maria, behövdes ingen ciceron. Tes-
sens ståtliga 102 m. höga torn dominerar hela staden.

Inledningsgudstjänsten var talrikt besökt. En viss nervositet
gjorde sig gällande hos kören vid utförandet av introitus: »Dig
Gud och Fader» av A. Gabrieli. Även organisten, musikdir. Lind-
qvists koralspel var lite oroligt, men saken är ganska lättförklar-
lig. Både kör och orgel hotade att drunkna i den överväldigande
psalmsången. Ett synnerligen ståtligt Sanctus ur Graduale Arosi-
ense och Venite ur Liber cantus Vexionensis 1623 utgjorde altar-
tjänsten. Efter körsång och sv. ps. 424:4—6 besteg biskop E.
Billing predikstolen och höll en inspirerad och varmhjärtad be-
traktelse över Ef: 5:18—19. I anslutning till detta bibelspråk
utgick talaren från den första kristna kärleksmåltiden. Jesus sjöng
lovsången med sina lärjungar skärtorsdagsnatten. Lovsången har
alltid följt den Helige Andes verk. Han växer ständigt ny. Bibeln
är ofta det första skriftliga dokument ett folk äger. Kring bi-
beln har vårt svenska språk vuxit upp. Den Helige Ande använ-
der sig av många språk. Han talar i Skriften och predikan, i
skickelserna, i kyrkklockorna och särskilt i sången. Musica sacra
är den Helige Andes älsklings- och högtidsspråk. Musiken står
över språkgränserna. Folken kunna tala med varandra, undervisa

varandra och lova Gud på ett och samma allmänneliga språk. Sångerna kunna vara av olika estetiskt värde. Den Helige Ande talar lika mycket genom den kyrkliga visan eller koralen som genom Bachs konstrika tonskapelser, blott vi vilja det rätta, om hela vår själ är med. Vi måste våga vara med, om vi än äro aldrig så svaga och skröpliga. En tigande församling vanhelgar den Helige Ande. — Därefter följde församlingssång, sv. ps. 1:6—7 och postludium, J. S. Bach: Fantasi och fuga i g. — Resten av dagen ägnades åt krävande repetitionsarbete.

Kvällens körkonsert inleddes med Buxtehudes Missa brevis, sjungen av Ärkestiftets kyrkosångsförbund under domkyrkokantor H. Colleen, Uppsala. Även en annan sättning av Buxtehude, nämligen Magnificat, framfördes av Karlstads stifts kyrkosångsförbund. Särskilt intresse tilldrog sig basarnas kristallklara koloraturer och cembalon som generalbasinstrument. Men kvällens och kanske hela högtidens största konstnärliga körprestation utfördes av Jakobs kyrkokör, Stockholm, under Set Svanholms ledning. Programmet upptog tvenne körresponser av Vittoria, Dies iræ av Anerio och Miserere (för nio stämmor) av Allegri. Det sistnämnda, som brukar sjungas vid de s. k. tenebræ-gudstjänsterna under påskveckan, var före Mozarts tid vid exkommunion förbjudet att sjungas utanför Sixtinska kapellets murar. Mozart skrev emellertid upp kompositionen ur minnet, bedriften blev känd av påven, som utnämnde honom till riddare av Gyllene sporren. Sedan dess har Misereret blivit allmän egendom.

Frostklar luft och strålande solsken lockade många deltagare till den tidiga matutinen på andra mötesdagen. Det var glädjande att erfara församlingens stora deltagande i den gregorianska sången. Men samtidigt visade sig bristerna i 1925 års Vesterale. De långa notvärdena i den mensurerade avfattningen verkade i högsta grad hämmande. Den särskilt inövade kören, som uppställts i koret, var i allmänhet flera stavelser efter församlingen. — Från kl. 10 f. m. till 5 e. m. pågick så gott som utan uppehåll ett intensivt repetitionsarbete med Johannespassionen.

Lämpligheten av att uppföra sådana verk som H-mollmässan, Matheuspassionen, Messias och Johannespassionen med våra kyrkokörer kan diskuteras. Till dessas heder skall emellertid sägas, att deras prestationer i allmänhet voro de bästa i jämförelse med solister och orkester. Men det säger sig själv, att körpartierna icke kunna framföras med önskvärd tydlighet och klarhet med en kör på gott och väl trehundra sångare från skilda körer av vårt land efter endast några timmars repetition. Vådorna av alltför få repetitioner gjorde sig särskilt gällande i den synnerligen tunt besatta orkestern. Mötesstadens kyrkosångare och orkestermedlemmar hade ensamma bort svara för uppförandet av passionskörerna. Då hade några månaders samövning varit möjlig. — Många körledare anse, att intresset för högtiderna skulle slappna, om deltagandet i de svårare och större uppgifterna bleve ytter-

ligare begränsat. Den faran är säkerligen obefogad. Ungefär sjuhundra sångare hade ingen annan uppgift under högtiden än att sjunga passionens koraler. Det verkar snarare mer hämmande på sångarglädjen att känna uppgiften för svår.

Bland solisterna stod sopranen, Kerstin Lindberg-Torlind, i särklass. Hon är en av vårt lands få verkliga oratoriesångare. Även Kristuspartiets framställare, Folke Jonsson, skilde sig från sin uppgift med all heder. Den andre bassolisten ägde ett synnerligen gott röstmaterial, men saknade ännu den kultur, som utmärkte de båda föregående. Svagast voro alten och tenoren. Den sistnämnde är emellertid själv delvis utan skuld. Det är nästan för mycket begärt av en sångare att låta honom utföra både evangelistens och tenorens parti. Däremot är solisten själv skuld till det förfuskade utförandet av arian: »Ack mitt bröst». Bach har tecknat Petri oro och förtvivlan med punkterade åttondelar. Tenoren sjöng jämna åttondelar! — Även vid denna konsert användes cembalon till största delen som generalbasinstrument. Det trakterades suveränt av pastor Ingvar Sahlén. — Starkast intryck gjorde den tusenhövdade koralkören. Dess friska och rena röster sjöngo sannerligen inga konsertstycken. Framförandet av Johannespassionen blev genom dessa en skön gudstjänst, en bekännelse: »I liv och död jag tillhör dig.» —

Ungefär 950 personer deltog i lördagskvällens stora bankett på Stadshotellet. Dessutom hade ytterligare 200 sångare placerats i Margaretaskolans lokaler. Den sistnämnda hade genom domkyrkosysslomannen Hugo Berggrens omtanke försetts med högtalaranläggning, så att gästerna kunde följa framförandet av talen och musiken från Stadshotellet. Vid supén fingo gästerna först höra ett kort orienterande föredrag om cembalon, och där-efter framfördes helt improviserat en sats ur Bachs »Das musikalische Opfer» för cembalo, violin, flöjt och cello av pastor Sahlén och några västeråsmusiker. Mockfjärds och Gagnefs kyrkokörer sjöngo införda sina granna sockendräkter en canon »Dona nobis pacem» och en kortare körsats. Därefter vidtog talens långa rad. Den inleddes med en välkomsthälsning av pastor Berggren, som även läste upp ankomna hälsningstelegram. Nästa talare var biskop Billing, som gav Musica sacras tjänare den gamle västeråsbispen Johannes Rudbeckii ena valspråk: »Mot himlen och solen, ingenting lägre, sträcker jag mig» samt solrosen i Västra Aros gamla vapen som symbol att leva och verka efter. Därefter sjöngs sv. ps. 504 unisont. Ärkebiskopens anförande var synnerligen elegant och spirituellt. Feststämningen nådde sin kulmen, när ordf. i Sveriges Kyrkosångsförbunds centralråd, kyrkoh. Allard överräckte en lagerkrans till domkyrkoorganisten H. Lindqvist. Han hade icke bara burit en nästan övermänsklig börda under sju långa repetitionstimmar, utan även samma dag med fast och kun- nig hand lett sin stora musikerskara och förmått att göra sitt bästa av varje situation. Musikdir. D. Ahlen frambar hälsningar

från Sveriges allmänna organist- och kantorsförening och regeringsrådet Thulin från Musikaliska akademien. De utländska gästernas tack framfördes för England av Mr. Taylor, Edinburg, för Tyskland av prof. Reimann, Berlin, för Svensk-Finland av musikdir. Sandberg, Helsingfors, för Finland av pastor Forssman, Helsingfors, för Norge av lektor Sandvik, Holmenkollen och för Danmark av domkantor Bangert, Roskilde. Banketten avslutades vid 1-tiden med sv. ps. 439.

Även söndagen ingick med frost och strålande solsken. Morgonens nattvardsgång var talrikt besökt. Den inleddes med körsång a capella »Den heliga nattvarden» av Schütz. Skriftetalaren, biskop Aulén, utgick från följande vers ur dagens episteltext: »Vi hava vårt medborgarskap i himmelen». Efter Mozarts »Ave verum corpus», även den sjungen a capella, vidtog själva nattvardsgången. Som liturg tjänstgjorde pastor Sahlin och som organist musikdir. W. Ahlén. — Högmässan besöktes av gott och väl 3000 personer. Efter sammanringningen sjöng Uppsala domkyrkokör Sanctus ur Missa Papae Marcelli bakom altaret. Ännu en gång ljöd Västeråsgradualets härliga Sanctus under valven. Sedan Västerås domkyrkokör sjungit en motett för dubbelkör ur Schütz »Musikaliska Exequier» besteg ärkebiskop Eidem predikstolen. Talaren tillämpade predikotextens rubrik »Tempelskatt» på Musica sacras tjänare. Medlemmarna i vår svenska kyrka avkrävas i motsats till judarna på Jesu tid obligatorisk kyrkoskatt, som indrives av de borgerliga myndigheterna. Men även vi giva frivillig tempelskatt, då vi avstå från vår personliga bekvämlighet och smak och inordna oss i den stora skaran av kyrkosångare. — Som postludium sjöng rikskören »Dig skall ditt Sion sjunga» ur Bachs kantat n:r 29.

På eftermiddagen framförde domkyrkoorganist H. Lindqvist hela Bachs »Clavierübung Dritter Theil». Exekutören är i besittning av en briljant teknik och säker rytmkänsla. Icke förty blevo det inledande preludiet och den avslutande fugan något oroliga till följd av en alltför effektsökande registrering. Bäst lyckades orgelnisten med de korta koralförspelen. »Aus tiefer Not schrei ich zu dir» (manualiter) blev i musikdir. Lindqvists tolkning en sannskyldig liten pärla. — Kvällen upptogs av en kombinerad kör- och orgelkonsert. Under kapten E. Dalborgs ledning utförde Västergötlands körförbund och K. S. V. två-, tre-, fyr- och femstämmiga sättningar av Prætorius över sv. koralen 55. Den genuina altklangen i den trestämmiga sättningen var betagande. Strängnäs stifts kyrkosångsförbund under musikdir. R. Forsman sjöng två körsatser av respektive Viadana och Vittoria. Körklangen var utsökt, men utförandet lite väl detaljerat. Hittillsvarande dirigenter ha uppträtt med föredömligt rena rörelser. Däremot finner anmälaren det synnerligen omotiverat, att som nyssnämnde dirigent inför en så pass stor kör som Strängnäs-kören endast använda högra armen till stora flaxande rörelser, likaså att avstanna rörelsen till givaktställning vid orgelpunkt och liggande stämmor.

Kvällens orgelsolist, domkyrkoorganist H. Weman, Uppsala, förvandlade den något romantiska domorgeln till en sannskyldig orgelbewegungorgel och framförde med sedvanlig skicklighet kompositioner av Bruhns, Buxtehude och Frescobaldi.

Sista dagen, måndagen, var Kyrkosångens Vänners och Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings dag. Under strömmande regn anträdde de kvarvarande gästerna, de flesta foro redan på söndagskvällen, med buss en tvåmilafärd till Strömsholms slott söderut vid Mälaren. I slottskapellet finns ett synnerligen intressant fyrafotsorgelverk från 1743. Dispositionen upptar följande stämmor: Principal 4', Kvintadena 8', Spetsflöjt 4', Superoktava 2', Scharf 3 kor, Gedackt 8', Mixtur och Vox virginia (den senare oanvändbar). Under senare delen av 1800-talet tillbyggdes en bihangspedal. Efter att ha varit ur bruk ända sedan 1894, renoverades orgeln under sommaren 1928. Från denna tidpunkt finns även elektrisk fläkt. Det 200-åriga instrumentet, som gjort tjänst ännu medan Bach levde, var det idealiska uttrycksmedlet för kompositionerna i ett program upptagande namnen Pachelbel, Kerll, Schweelinck, Scheidt, Walther och Bach. Musikdir. W. Ahlén svarade för utförandet. Under biskop Auléns ordförandeskap vidtog därefter sammanträde i en av slottets salar. Efter avsjungandet av sv. ps. 424:4—5 lämnade ordf. ordet till domkyrkoorganist Weman, som höll ett glänsande föredrag om »Orgelrörelsen i Sverige». Orkesterorgelns stora brister som självständigt soloinstrument och särskilt gudstjänstinstrument äro allt för välkända för att behöva relateras. Den nya orgelrörelsens linjer äro fast och klart uppdragna. Vi ha fått ett kyrkan och gudstjänsten värdigt instrument, som talar självständigt, men även känner begränsningens svåra konst. Vi ha fått kyrkoorgeln tillbaka, tack vare återupptäckten av vissa lagar för mensurering och intonation, som äro oavhängiga tid och rum. Talaren ingick därpå på K. S. V:s orgelråds verksamhet och omtalade i detta sammanhang, att Sverige och Spanien äro de land, som bäst bevarat sitt gamla förnämliga orgelbestånd, Sverige på grund av fattigdom, Spanien på grund av sträng konservatism. En följd av den nya orgeltypen är en klar registrering och ett enhetligt gudstjänstspel. Rörelsens goda utveckling har befrämjats genom utgivandet av pedagogiska skrifter, som utmärka sig för sanningsenlig förkunnelse. — Sedan ordf. tackat föredragshållaren, överlämnades ordet åt kyrkoh. Hellerström, Djursholm, som ansåg, att kyrkoråden genom cirkulär från domkapitlen borde uppmanas att anslå medel till inköp av lämpliga kyrkomusikalier. Häri instämde musikdir. D. Ahlén, som meddelade, att frågan även behandlats i organistföreningarnas centralstyrelse. Därefter överläts ordet åt dagens andra föredragshållare docenten C.-A. Moberg, som höll ett oerhört koncentrerat och tankeväckande föredrag om »Våra äldre koralers rytmiska utgestaltung». Med utgångspunkt från reformationsmelodiernas rytmiska avfattning i 1921 års koralbok

skärskådade föredragshållaren denna upplagas onödigt många slitningar mellan det musikaliska tyngdpunktsschemat och diktens deklamation. Talaren påpekade särskilt, att hans till synes småsinta analys av koralernas rytmik endast dikterats av strävan efter vetenskaplig sanning och framhåll, att man måste taga hänsyn även till melodiernas interpunktion och ortografi. Därefter överlämnades, på förslag av musikdir. D. Ahlén, ordet åt prof. Reimann, Berlin. Denne lämnade en kort redogörelse för resultatet av den tyska koralbokskommitténs arbete. Efter en period av intensivt forskningsarbete under nära 50 år utgavs år 1927 en koralbok med ungefär 500 melodier. Av dessa äro 342 påbjudna att användas över hela Tyskland. Resterande psalmer får sjungas efter provinssynodernas särskilda tradition. 1927 års koralbok är polyrytmisk. Den mötte först stort motstånd från församlingshåll. Men genom ett intensivt repetitionsarbete med konfirmander, sångkretsar, kyrkokörer m. fl. börjar resultatet visa sig. — En annan gäst, lektor Sandvik, Holmenkollen, gavs tillfälle att yttra sig om det norska koralboksarbetet. Han framhåll, att ur norsk synpunkt vore de s. k. rytmiska koralerna att föredraga, då dessa visat sig bäst överensstämma med norskt folklymne. — Biskop Aulén erinrade med några ord om vår synnerligen aktuella koralboksfråga och förklarade sammanträdet avslutat. Sedan de närvarande avsjungit sv. ps. 424:6 anträdde färden till Kvicksund, där högtidens sista måltid intogs.

Det är även på sin plats att nämna några ord om sådana materiella saker som kost och logi. Man tycker att gästerna borde visa den största tacksamhet och aktning för det oerhörda arbete, som nedlagts av kyrkosångsmötets värdar till deras trevnad och trivsel. Icke förty anlände 300—400 gäster utan föregående anmälan och flera av dessa gjorde på ett allt annat än fint sätt anspråk på att åtnjuta samma förmåner som de först anmälda gästerna. Vårdarna få emellertid överse med dessa beklagliga situationer och istället minnas alla de gäster, som till fulllo uppskattat deras omtanke och uppoffrande arbete.

Måtte de impulser och minnen, som Västerås-högtiden givit förhjälp oss att var och en i sin stad leva efter mottot: *Soli Deo gloria!*

Inga Johnsson.

Är prästkappan ett liturgiskt plagg?

För många syns säkert ovanstående fråga synnerligen opåkallad. Att prästkappan icke skulle vara ett liturgiskt plagg förefaller säkerligen icke endast den vanlige kyrkogångaren vara ett mycket verklighetsfrämmande påstående, även flertalet präster torde finna prästkappan jämte prästrocken vara den normala li-